

Nové deklinační vzory a postupy v komunikativní výuce češtiny jako cizího jazyka?

Lída Holá

Rosemary Kavanová: Cena svobody. Život Angličanky v Praze (1997)

Ano, samozřejmě jsem se chtěla naučit česky, jinak bych ve své nové vlasti zůstala cizinkou. Mou počáteční horlivost zchladilo poznání, že tento úkol zabere přinejmenším celý lidský život. ... Čeština má sedm pádů, navíc je každá jednotlivá věc rodu mužského (životná či neživotná), ženského nebo středního, a k tomu všemu ještě tvrdá či měkká. Takže začátečníci stojí tváří v tvář 98 koncovkám ještě dřív, než můžou říct „Nová kůlna mé staré tety je vzadu za domem“. Pak mohou přistoupit ke zbývajícím 689 morfémům. Většina z nich skáče z okna, nebo – dříve než se dostanou do takového stadia – zvolí moudřejší variantu a vyhodí raději z okna svou učebnici gramatiky.

Tradiční vzory

Tradiční vzory jsme zvyklí vnímat v tabulkách, například :

<i>Tvrdá adjektiva</i>	<i>Měkká adjektiva</i>	<i>Životná maskulina (Ma)</i>	<i>Neživotná maskulina (Mi)</i>
mladý	jarní	pán	hrad
		muž	stroj

X

mladý jarní pán, hrad, muž, stroj ?

mladá jarní žena, růže, píseň, kost?

mladé jarní město, moře, kuře, stavení?

Nové vzory: (Mi, F, N)

hrad > obchod

stroj > počítač (> pokoj?)

žena > škola

růže > restaurace

píseň > kancelář

kost > místnost

město > divadlo (> kino?)

moře > letiště (> parkoviště?)

stavení > nádraží

kuře???

Nové vzory (Ma):

pán > doktor (> student?)

muž > lékař (> učitel? > holič? > zubař?)

Nové vzory (adjektiva):

mladý > dobrý (> hezký, > nový)

jarní > moderní

Slovní spojení:

dobrý moderní **doktor**

dobrý moderní **lékař**

dobrý moderní **obchod**

dobrý moderní **počítač**

dobrá moderní **škola**

dobrá moderní **restaurace**

dobrá moderní **kancelář**

dobrá moderní **místnost**

dobré moderní **divadlo**

dobré moderní **letiště**

dobré moderní **nádraží**

Důležité:

1. Součástí tabulky je vždy tzv. minimální komunikační kontext , např.:

N: To je...

G: Jsem u...

Jdu z/do/od...

D: Telefonuju...

Jdu k...

A: Hledám...

V: Dobrý den,...

Ahoj,...

L: Mluvím o...

Jsem v/na...

I: Mluvím s...

Sejdeme se před...

2. Tabulky existují v různých verzích (01-05), které mají širší variabilitu použití v učebních materiálech i ve výuce, např.:

- 01 v brožurce Česká gramatika v kostce
- 05 na plakátu ve třídě.

Tabulka sg. - verze 02

1. To je **doktor**, **lékař**.

To je **obchod**, **divadlo**, **škola** a **restaurace**.

2. Jsem u **doktora**, u **lékaře**.

Jdu do **obchodu**, do **divadla** , do **školy** a do **restaurace**.

3. Telefonuju **doktoru/doktorovi**, **lékaři/lékařovi**.

Jdu k **obchodu**, k **divadlu** , ke **škole** a k **restauraci**.

4. Hledám **doktora**, **lékaře**.

Hledám **obchod**, **divadlo** , **školu** a **restauraci**.

5. Dobrý den, **pane doktore!** Ahoj, **Petře**, **Marku** a **Aleši!**

Dobrý den, **paní doktorko!** Ahoj, **Marie!**

6. Mluvím o **doktoru/doktorovi**, o **lékaři/lékařovi**.

Jsem v **obchodu/obchodě**, o **divadlu/divadle** , o **škole** a **restauraci**.

7. Mluvím s **doktorem**, s **lékařem**.

Sejdeme se před **obchodem**, před **divadlem** , před **školou** a před **restaurací**.

Potřeba změny:

1. Praktická výuka: Modelové věty
2. Teorie vyučování jazyků

Michael Lewis:

- Jazyk není jen lexikalizovaná gramatika, ale i gramatikalizované lexikum.
- Jazyk se neučíme tím, že bychom se učili individuální zvuky a struktury, ale pomocí vzrůstající schopnosti analyzovat celky na části.
- Můžeme používat celé fráze (kolokace, *chunks*), aniž bychom rozuměli jejich jednotlivým částem.

Keith Morrow:

- Celek je víc než souhrn částí: student si má osvojovat větší úseky jazyka (*chunks*) vcelku, bez detailní analýzy, aby je mohl produkovat i recipovat v reálném čase.

Peter Skehan:

2 systémy mentální reprezentace jazyka :

a) *exemplar-based system*

- založený na paměti
- obsahuje lexikální jednotky, frazémy, idiomy apod.,
- chybí strukturní analýza,
- umožňuje rychlé vybavení (bez ohledu na počet slov), plynulost

b) *rule-based system*

- založený na gramatických pravidlech
- podílí se na správné formulaci vět.
- pomalejší
- precizní formulace, tvořivost a flexibilita

Jak rodilí mluvčí, tak studenti mohou střídavě využívat oba systémy, které jsou na sobě nezávislé. Existují individuální rozdíly ve využívání jednotlivých systémů.

3 deklinační skupiny - tradiční prezentace vzorů

M	F	N
pán hrad muž stroj kolega soudce	žena růže píseň kost	město moře kuře stavení

Úvaha vedoucí ke 3 deklinačním skupinám

M	F	N
pán hrad <u>muž</u> <u>stroj</u> <u>kolega</u> <u>soudce</u>	žena <u>růže</u> <u>píseň</u> <u>kost</u>	město <u>moře</u> <u>kuře</u> <u>stavení</u>

3 deklinační skupiny - tabulka

I.	II.	III.
pán hrad žena město	<u>muž</u> <u>stroj</u> <u>píseň</u> <u>soudce</u> <u>růže</u> <u>moře</u>	<u>kolega</u> <u>kost</u> <u>kuře</u> <u>stavení</u>

3 deklinační skupiny – barevná tabulka

I.	II.	III.
pán hrad žena město	<u>muž</u> <u>stroj</u> <u>píseň</u> <u>soudce</u> <u>růže</u> <u>moře</u>	<u>kolega</u> <u>kost</u> <u>kuře</u> <u>stavení</u>

3 deklinační skupiny - popis

I. deklinační skupinu tvoří tato substantiva: maskulina zakončená v nom. sg. na *konsonant/konsonant* bez háčku, feminina zakončená na *-a* a neutra zakončená na *-o*.

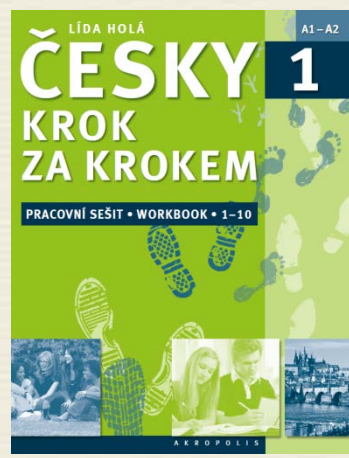
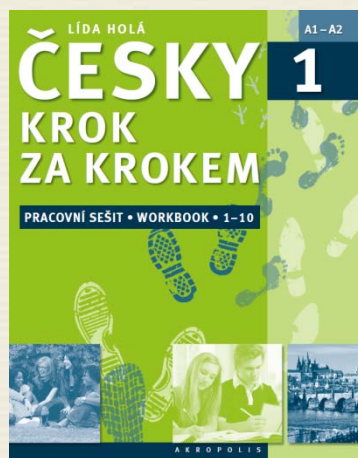
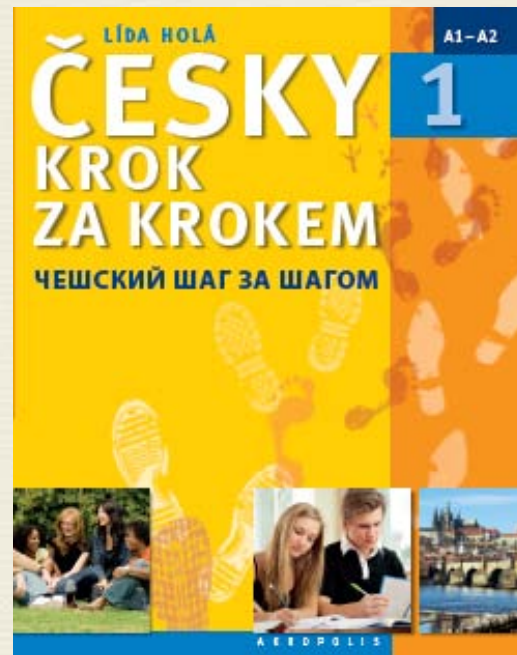
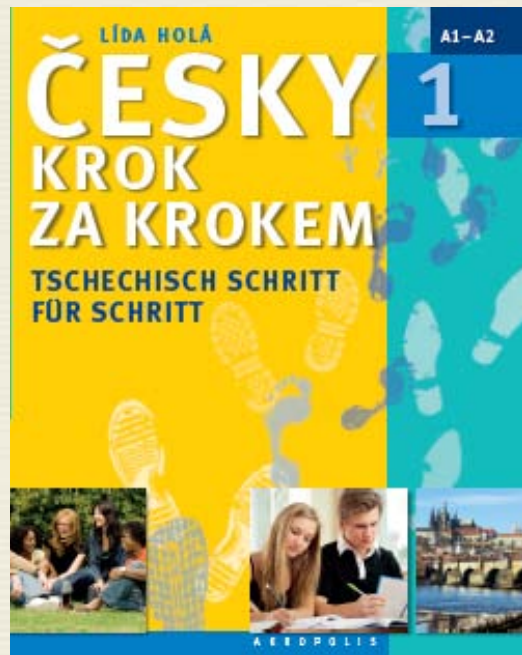
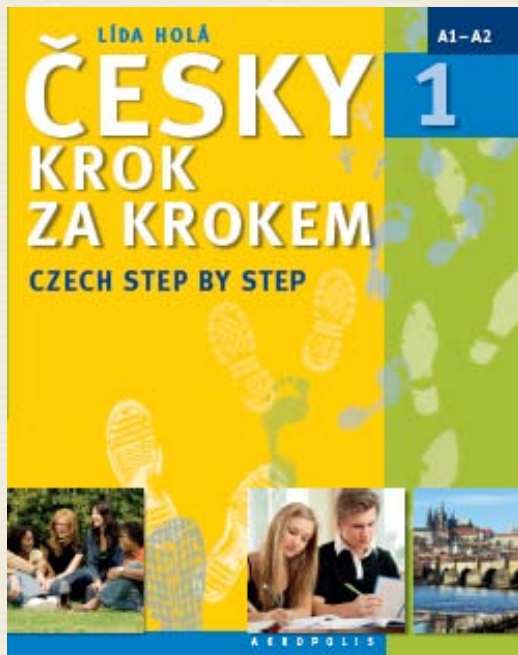
II. deklinační skupinu tvoří všechna substantiva (bez ohledu na rod) zakončená v nom. sg. na *konsonant s háčkem*, *-c*, *-j*, *-tel*, *-e/-ě* a malá skupina feminin zakončených na *-el* a *-ev*.

III. deklinační skupinu tvoří maskulina animata zakončená v nom. sg. na *-a*, feminina zakončená na *-st* a neutra zakončená na *-e/-ě* (pouze vzor *kuře*) a *-í*.

Výhody tří deklinačních skupin:

- Přehlednost, empirická zjistitelnost
- II. deklinační skupina zastřešuje několik vzorů, a to maskulina (*muž a stroj*), feminina (*růže a píseň*) a neutra (*moře*)
- Možnost parcelace výuky pádů a její fázování

Literatura:

HÁNKOVÁ, D. *Výuková komunikace a komunikativní jazykové vyučování. Využití audiozáznamu vlastní výuky v přípravě lektorů angličtiny. Disertační práce. Školitel prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2014.*

HOLÁ, L.: *NEW Czech Step by Step. Učební komplet sestávající z učebnice, cvičebnice, CD, brožurka Czech Grammar in a Nutshell. Nakl. Akropolis, Praha 2004*

HOLÁ, L.: *Tschechisch Schritt fur Schritt. Německá mutace učebnice NEW Czech Step by Step. Učební komplet sestávající z učebnice, cvičebnice, CD, brožurky Tchechische Grammatik auf einen Blick. Akropolis, Praha 2005*

HOLÁ, L., BOŘILOVÁ P.: *Česky krok za krokem 2. Učební komplet sestávající z učebnice, CD, brožurky Česká gramatika v kostce 2. Akropolis, Praha 2009.*

HOLÁ, L., BOŘILOVÁ P.: *Čeština expres 1. První část učebního kompletu A1/1. Obsahuje pracovní sešit, CD, přílohu A, N, R. Praha 2010*

HOLÁ, L., BOŘILOVÁ P.: *Čeština expres 2. Druhá část učebního kompletu A1/2. Obsahuje pracovní Sešit, CD, přílohu A, N, R. Akropolis, Praha 2011*

HOLÁ, L., BOŘILOVÁ P.: *Čeština expres 3. První část učebního kompletu A2/1. Obsahuje pracovní Sešit, CD, přílohu A, N, R. Akropolis, Praha 2013*

HRONOVÁ, K.: *Čeština jako cizí jazyk, Vstupní kurz a základní gramatika. Didakta 2009*

LEWIS, M.: *The Lexical Approach: The State of ELT and the Way Forward, 1993.*

SKEHAN, P.: *A Cognitive Approach to Language Learning, 1998*

Děkuji za pozornost.

lidahola@centrum.cz

www.czechstepbystep.cz